

ROMÂNIA: PAȘI CĂTRE SMART POWER

General-locotenent (r.) conf.univ.dr. Florian COLDEA

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București

O strategie de apărare a unui stat european, membru al NATO și al UE, trebuie să fie armonizată cu standardele și cerințele securitare ale celor două organizații, având la bază specificul național, care definește, într-un anumit fel, rolul țării noastre în cadrul instituțiilor respective.

Strategia Europa 2020, aprobată de Comisia Europeană încă din 2010, viza creșterea smart și sustenabilă a UE, cu accent, evident, pe componenta economică, ceea ce nu înseamnă că aceleași concepte nu sunt aplicabile în sfera apărării și a securității.

Conceptul NATO de apărare smart vizează, în principal, partajarea de capacități, coordonarea priorităților și a eforturilor în sfera militară, prin însăși natura Alianței. La nivel național însă, implementarea unei strategii naționale de apărare extrem de ambițioase trebuie să aibă în vedere aplicabilitatea extinsă a conceptului de smart power, dezvoltat de Joseph Nye, care include toate domeniile vieții sociale, economice și militare ale unui stat, pentru a promova securitatea și interesele acestuia.

Cuvinte-cheie: putere, strategie, obiective, resurse, globalizare.

INTRODUCERE

O nouă strategie națională de apărare a țării, ca document programatic concentrat asupra securității țării, în maniera sa de a aborda aspectele privind securitatea, cel puțin pe termen mediu, este mereu o bună ocazie pentru ca societatea, în ansamblul ei, să „reviziteze” sau să revizuiască teme adeseori îndepărtate de lumina reflectoarelor și prea puțin incluse în fluxurile de informație care ne asaltează zilnic.

Apreciez că este relevant ca societății civile și mass-mediei să li se amintească, măcar uneori, de teme extrem de relevante pentru existența noastră cotidiană, cum sunt cele securitare. Fac parte dintre aceia care au militat mereu, din acest punct de vedere, pentru creșterea eforturilor profesioniștilor/practicienilor și ale comunității academice de consolidare a unei culturi de securitate solide. Așa cum securitatea este un concept care are în centru, în esență, individul și asigurarea bunăstării acestuia, la fel, individul este central pentru atingerea stării de securitate, mai ales în lumea globalizată și hiper-tehnologizată în care trăim. Experiența mi-a demonstrat, nu o dată, că, fără o societate cu indivizi pregătiți pentru a înțelege și a înfrunța cel puțin unele dintre riscurile de securitate cu care ne confruntăm, eficiența instituțiilor de forță sau a comunităților de informații, lăsate pe cont propriu, ar fi cel puțin discutabilă.

Momentul conceperii și modalitatea de aprobare a acestui tip de strategie, ce prevede aprobarea documentului, inițiat de Administrația Prezidențială, în Parlament, constituie, de asemenea, argumente favorabile pentru ca decidenții politici să acorde mai multă atenție palierului securității naționale, cu beneficii începând de la o aprofundare a înțelegerii fenomenului securitar, până la, în etapele mai avansate, crearea unui mediu favorabil promovării și susținerii de noi inițiative – inclusiv legislative – pentru a asigura instrumentele necesare acestui domeniu vital pentru existența unei națiuni.

Așa cum securitatea este un concept care are în centru, în esență, individul și asigurarea bunăstării acestuia, la fel, individul este central pentru atingerea stării de securitate, mai ales în lumea globalizată și hiper-tehnologizată în care trăim.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 este un document programatic extrem de ambițios, care reușește să treacă în revistă o bună parte dintre problemele cu care se confruntă societatea românească – și nu numai – și încearcă chiar să anticipeze unele evoluții.

Strategia expune situația de securitate curentă, calitățile de membru al NATO și al UE și Parteneriatul Strategic cu SUA ca piloni esențiali pentru consolidarea capacităților sale de apărare, alături de capacitățile interne.

Dar, dincolo de societatea civilă, asupra căreia vom reveni, căci constituie o valoroasă resursă pentru asigurarea securității, strategia națională de apărare este o bună ocazie și pentru instituțiile responsabile cu realizarea securității naționale să își revizuiască obiectivele, prioritățile, strategiile de acțiune pentru atingerea acestora și, de ce nu, chiar și necesarul de resurse. Este, de asemenea, momentul potrivit pentru deschiderea de noi căi de comunicare cu mediul academic și de cercetare științifică, pentru „ciocnirea” productivă de idei între teoreticieni și practicieni.

Deși mare parte a societății civile din România a pus accentul, la momentul aprobării *Strategiei Naționale de Apărare 2020-2024*, pe franchețea cu care aceasta desemna Federația Rusă drept un factor perturbator și agresiv în regiune, documentul conține multe alte aspecte care ar merita să li se acorde cel puțin același nivel de atenție, dacă nu chiar unul mai consistent, și asupra cărora este necesar să creștem semnificativ nivelul de *awareness*.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 este un document programatic extrem de ambițios, care reușește să treacă în revistă o bună parte dintre problemele cu care se confruntă societatea românească – și nu numai – și încearcă chiar să anticipeze unele evoluții. Strategia expune situația de securitate curentă, calitățile de membru al NATO și al UE și Parteneriatul Strategic cu SUA ca piloni esențiali pentru consolidarea capacităților sale de apărare, alături de capacitățile interne. Nu omite, însă, și de aceea insist în a afirma că ea reprezintă, de fapt, o strategie de securitate, întrucât identifică, cu destul de mare precizie, amenințările cu care ne confruntăm din mult mai multe zone decât cea militară, de la vulnerabilități interne, cum sunt cele legate de lipsurile sistemelor de sănătate sau educație, la cele transfrontaliere, ce afectează societățile occidentale, în principal, precum cele generate de evoluțiile galopante ale tehnologiei informației și comunicațiilor etc.

Trecerea în revistă a riscurilor și vulnerabilităților cu care ne confruntăm, dar și poziționarea corectă a României în cadrul alianțelor care îi consolidează, în fapt, puterea statală, reprezintă indicatori utili pentru creșterea nivelului de *awareness* și pentru a stabili o coerență în acțiune. De altfel, conceptul de *strategie de securitate*, în sine, nu este destinat dezvoltării subiectelor incluse, care fac obiectul, fiecare

În parte, a variate tipuri de preocupări, inclusiv de sistematizare științifică, ci, mai degrabă, aprofundării unui sistem pe care îl putem privi ca arborescent. Strategia de securitate stă, astfel, la baza dezvoltării de documente similare pentru variate domenii, dintre cele incluse în aceasta ca prezentând riscuri semnificative fiind cea care dă coerența priorităților acționale.

Există critici care nu susțin nevoia de strategie, cel puțin în ceea ce privește securitatea națională, din considerente, în parte, reale; de altfel, nicio strategie nu poate anticipa neprevăzutul, iar neprevăzutul – *incertitudinea* – este printre puținele constante ale vremurilor pe care le trăim. Principalul șoc de securitate al secolului în care trăim, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, nu au fost anticipate, pentru prevenirea lor sau atenuarea impactului lor nu a existat un set predefinit de măsuri, iar rezultatele sunt foarte bine cunoscute. Iar, din perspectiva securității, scenariile de tip „lebedele negre” vor exista mereu, fie că sunt generate de „creativitatea” în sens negativ a unor categorii nemulțumite, frustrate, fie de către evoluțiile imprevizibile ale tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, fie de către alți factori, necunoscuți sau prea puțini cunoscuți în acest moment.

Însă, documentele strategice, dincolo de faptul că trebuie să recunoască existența neprevăzutului și a instituirii unor măsuri de temperare a potențialelor riscuri pe care acesta le presupune, au în vedere existența altor riscuri care se pot anticipa și pentru a căror diminuare suntem obligați să acționăm concertat, integrându-ne eforturile, la nivel inter-instituțional, național și chiar internațional, pentru a construi, cu răbdare, o capacitate de reziliență sporită. De aceea, documentele strategice sunt necesare, pentru a fixa obiective și traiecte comune tuturor celor care pot și vor să contribuie la asigurarea securității naționale, iar în unele privințe, chiar a celei regionale și continentale.

Și, pentru că am amintit că adoptarea strategiei poate fi o bună oportunitate și pentru societatea civilă de a reflecta și a contribui la asigurarea securității, este important de spus că, în mediul de securitate actual, niciun astfel de document nu se poate adresa exclusiv instituțiilor de stat, ci este imperativ să fie urmat de identificarea pârgurilor de cooperare deplină cu societatea civilă și mediul privat.

Principalul șoc de securitate al secolului în care trăim, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, nu au fost anticipate, pentru prevenirea lor sau atenuarea impactului lor nu a existat un set predefinit de măsuri, iar rezultatele sunt foarte bine cunoscute. Iar, din perspectiva securității, scenariile de tip „lebedele negre” vor exista mereu, fie că sunt generate de „creativitatea” în sens negativ a unor categorii nemulțumite, frustrate, fie de către evoluțiile imprevizibile ale tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, fie de către alți factori, necunoscuți sau prea puțini cunoscuți în acest moment.

În relațiile internaționale de după sfârșitul Războiului Rece, au existat reconfigurări constante ale relațiilor de putere: de la lumea bipolară, în care blocul sovietic se confruntau cu cel occidental pe diverse câmpuri de luptă, mai puțin cel militar, la cea unipolară ulterioară, în care o singură superputere, SUA, obținea dominanța în fața mai multor aspiranți, la o potențială societate globală cu mulți poli de putere, în care Statele Unite par să continue a-și asigura dominanța militară, dar pierd economic și chiar ca legitimitate, ca influență și credibilitate, în favoarea a tot mai multor pretendenți la titlul de superputere globală.

Însă, trebuie să fim conștienți că niciun document strategic, în sine, nu este un panaceu pentru toate problemele cu care ne confruntăm. Fără conversia unei orientări strategice teoretice în măsuri concrete și, mai ales, în acțiuni coerente și concertate pe toate palierele sociale, dar și în toate organizațiile și alianțele din care facem parte, nu văd posibilă atingerea obiectivului principal, acela de a avea „o Românie puternică, dezvoltată, capabilă și respectată” (Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, p. 8).

O ROMÂNIE PUTERNICĂ

Ce este puterea?

În relațiile internaționale de după sfârșitul Războiului Rece, au existat reconfigurări constante ale relațiilor de putere: de la lumea bipolară, în care blocul sovietic se confruntau cu cel occidental pe diverse câmpuri de luptă, mai puțin cel militar, la cea unipolară ulterioară, în care o singură superputere, SUA, obținea dominanța în fața mai multor aspiranți, la o potențială societate globală cu mulți poli de putere, în care Statele Unite par să continue a-și asigura dominanța militară, dar pierd economic și chiar ca legitimitate, ca influență și credibilitate, în favoarea a tot mai multor pretendenți la titlul de superputere globală¹.

La ce aspiră, în acest context, cu adevărat România, când se dorește a fi un stat puternic? La statutul de superputere, în mod realist, puțin probabil. La cel de putere economică regională? De putere militară? Depinde ce sens dăm termenului de „putere”.

Pentru a stabili o perspectivă comună asupra acestuia, ar putea fi utilă o definiție a răvniului statut de „putere”. În Dicționarul Explicativ al Limbii Române (2009), *putere* are sensul primar de „fapt de a putea, capacitate, însușire, posibilitate fizică, morală, intelectuală de a acționa, de a realiza ceva”. Sunt amintite, de asemenea, înțelesurile de „forță fizică, tărie”, dar și de „eficacitate”, „autoritate, stăpânire, dominație” și chiar „influență”, „capacitate, potențial”, prin urmare, avem la dispoziție o pleiadă de caracteristici, unele dezirabile pentru un stat – constituțional, democratic, partener în alianțe și organizații internaționale –, altele mai degrabă ofertante pentru state de alt tip.

¹ Renumitul publicist american Fareed Zakaria vorbea, în volumul său, *The Post-American World*, despre subminarea statutului de superputere al SUA prin simpla creștere a unor superputeri emergente, exemplele cunoscute fiind, desigur, China, India sau Brazilia.

Influența, spre exemplu, poate fi dezirabilă indiferent de tipul de entitate statală, dar ea nu constituie în mod necesar putere, așa cum nici forța, mai ales gândită din perspectivă militară, nu asigură putere deținătorului, cel puțin nu în epoca în care trăim. Cred că și termenul de *potențial* nu poate fi exclus din analiză, deși realitatea ne arată că deținerea potențialului nu echivalează neapărat cu capacitatea acestuia.

Și, cu toate că, în relațiile internaționale nu există o definiție general agreeată despre ceea ce înseamnă puterea unui stat, cred că un punct bun de pornire în definirea acesteia este primul sens din dicționar, cel care pune în relație directă existența puterii cu posibilitatea de a realiza obiective. Altfel spus, un stat puternic este un stat care reușește să își atingă obiectivele strategice legitime, concretizate, în cele din urmă, în securitatea, libertatea și bunăstarea cetățenilor săi.

Însă, ca și în cazul strategiei, care este doar un document teoretic și care are nevoie să fie aplicabilă și, mai ales, aplicată pentru a-și demonstra utilitatea, consider că, de la stabilirea unor obiective la atingerea lor și, practic, la statutul de națiune puternică, sunt necesari pași succesivi, coerenti și, de multe ori, condiționați de multiple aspecte, dintre care unele subiective. Aici intervin divergențele de opinie dintre cercetătorii interesați în a stabili cât mai exact parametrii noțiunii de putere.

Hannah Arendt, spre exemplu, influență gânditoare a secolului trecut, considera că „*puterea apare între oameni când acționează împreună*” (Arendt, 2018, p. 200, trad. aut.), noțiune aplicabilă și conceptului de *putere statală*, dar insuficientă pentru a-l defini integral. În primul rând, este necesar să identificăm prin ce modalități pot ajunge oamenii să acționeze împreună, iar la nivel statal, pare destul de evident că potențial de a deveni mari *influenceri*, cu impact asupra tuturor domeniilor și păturilor societății, au cei care fac regulile, autoritățile statului. Politicienii abili, cu gândire strategică, viziune și, eventual, carismă, oamenii de stat sunt un factor necesar, dar nu suficient pentru construirea și consolidarea puterii statale.

Faptul că un stat are la bază o societate coezivă, un mediu privat participativ și autorități statale coerente, care acționează concertat, îi garantează, oare, puterea? Coeziunea membrilor unei alianțe militare, politice, economice sau de orice altă natură este suficientă, sub bagheta

*Hannah Arendt
considera că
„puterea apare
între oameni
când acționează
împreună”,
noțiune
aplicabilă și
conceptului de
putere statală,
dar insuficientă
pentru a-l defini
integral. În
primul rând,
este necesar să
identificăm prin
ce modalități pot
ajunge oamenii
să acționeze
împreună, iar la
nivel statal, pare
destul de evident
că potențial de
a deveni mari
influenceri,
cu impact
asupra tuturor
domeniilor
și păturilor
societății, au cei
care fac regulile,
autoritățile
statului.*

Pentru a ne apropia de teoria fondatorului școlii de gândire neo-liberale în relațiile internaționale, Josph Nye Jr., „puterea reprezintă capacitatea statelor de a-și atinge obiectivele stabilite, cu ajutorul resurselor pe care le au la dispoziție și prin intermediul gândirii strategice și al liderilor cu viziune, precum și prin capitalizarea evoluțiilor din tot ce înseamnă societatea locală și globală contemporană”.

unui lider care demonstrează gândire strategică și vizionară, pentru a-i asigura atingerea obiectivelor stabilite? Pare puțin probabil, în lipsa unei alte precondiții *sine qua non*, cea a resurselor.

Dar, ce constituie, în societatea contemporană, o resursă de putere? Resursa umană, pentru a avea un plus de valoare, are nevoie de educație. Oamenii, fie ei și educați, care nu cred în ideile statului pentru care ar trebui să acționeze sau în legitimitatea scopurilor acestuia, nu vor avea un moral generator de rezultate maxime, deci și alți factori pot influența resursa umană.

Tot puterea militară implică nevoia de armament. Armamentul, în sine, înseamnă acum tehnologie, cu toate implicațiile aferente, nu integral favorabile deținătorului. Iar tehnologia se bazează pe educația și creativitatea resursei umane.

Din perspectiva economică, resursele de putere au și alte conotații: pe de o parte, și aici factorul uman este esențial, din motive evidente. Pe de altă parte, până acum ceva vreme, în epoca modernă, resursele naturale combinate cu cele de putere militară echivalau cu puterea. În prezent, accentul se mută mai degrabă pe resursele informaționale, fără neglijarea celor naturale, desigur, dar cu accent pe modalități bazate pe cunoaștere și creativitate, pentru a le substitui sau replica, altfel spus, tot pe resursa umană.

Pentru a ne apropia de teoria fondatorului școlii de gândire neo-liberale (sau a realismului liberal, cum o denuțește el însuși) în relațiile internaționale, Josph Nye Jr., „puterea reprezintă capacitatea statelor de a-și atinge obiectivele stabilite, cu ajutorul resurselor pe care le au la dispoziție și prin intermediul gândirii strategice și al liderilor cu viziune, precum și prin capitalizarea evoluțiilor din tot ce înseamnă societatea locală și globală contemporană”. (Nye, 2011, p. 24).

În rezumat, unui stat care deține resurse, atât materiale, cum sunt cele naturale sau tehnologice, cât și ne-materiale, cum sunt ideile, valorile sociale, îi sunt necesare strategii – aspectul teoretic – și oameni de stat – capabili să acționeze în baza strategiilor definite, care să evalueze corect contextul intern și internațional și să susțină măsuri active pentru a atinge obiectivele statului, pe toate palierele: de la cel de apărare, în sensul militar, la cel de construcție a unei economii sănătoase, a unei societăți civile educate și productive, a unui mediu înconjurător sigur și propice dezvoltării umane etc.

Dacă încercăm să transpunem ideea lui Nye despre putere într-un grafic sumativ, probabil că acesta ar arăta ca în *figura nr. 1 (Ibid.)*.

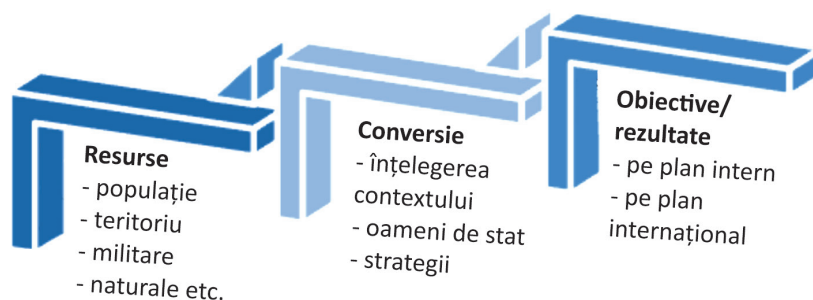

Figura nr. 1: Elementele puterii

Ce este un stat puternic?

Ar fi utopic, cred, să ne imaginăm că numai o națiune care deține toate elementele enumerate, resursele de toate categoriile și capacitatea deplină de conversie a lor în obiective strategice, se poate constitui într-un stat puternic.

În teorie, perspectiva realistă apreciază că puterea unui stat vine aproape exclusiv din forța militară a acestuia, statele fiind, pe scena mondială, actori care tind să încerce să își mențină independența și securitatea prin forță și coerciție, altfel spus, prin *hard power*.

Nye amintește, în numeroase rânduri, strategia militară și de putere a lui Napoleon Bonaparte, adept al ideii că „*Dumnezeu este de partea batalioanelor numeroase*” (Ibid., p. 25, trad. aut.). Însă, războaiele (post)moderne nu se mai poartă cu batalioane numeroase, nu în sensul literal, iar politica de putere a statelor moderne tinde să fie înlocuită, în lumea post-modernă², cu una de cooperare.

Alți teoreticieni dau interpretări diferite statului care își bazează puterea pe forța militară și acționează pe scena internațională, având în minte numai „*rațiunea de stat*”. Robert Cooper, spre exemplu, apreciază că acest tip de organizare statală este mai degrabă specific epocii moderne³, în timp ce statul postmodern, exponent al unei „*noi ordini mondiale*”⁴, noțiune specifică continentului și proiectului european,

Nye amintește, în numeroase rânduri, strategia militară și de putere a lui Napoleon Bonaparte, adept al ideii că „Dumnezeu este de partea batalioanelor numeroase”. Însă, războaiele (post)moderne nu se mai poartă cu batalioane numeroase, nu în sensul literal, iar politica de putere a statelor moderne tinde să fie înlocuită, în lumea post-modernă, cu una de cooperare.

² Lumea postmodernă este doar o parte a lumii în care trăim și în care, după cum observa Robert Cooper, statul postmodern coexistă cu cel modern și cu cel arhaic.

³ Epocă nu apusă, ci care coexistă cu cea postmodernă.

⁴ Ironizată frecvent în gândirea contemporană drept „*noua dezordine mondială*”.

Utilizarea puterii hard în lumea post-modernă este constrânsă, de altfel, și de alte argumente, precum cel al resursei umane limitate, al unei ideologii sociale care nu valorizează noțiuni precum violența militară ca modalitate de soluționare a conflictelor, dar și al unei tipologii a conflictului pentru care violența nu este decât un factor de escaladare, nu de soluționare.

este mai degrabă unul care se bazează pe cooperare și parteneriat, „un sistem avansat de amestec reciproc în politicile interne” (Cooper, 2007, p. 53), un sistem de interdependențe complexe, în care distincția dintre planurile intern și extern se estompează, iar forța militară nu constituie niciodată o soluție de prim resort pentru soluționarea disputelor⁵.

Noțiunea neo-liberală, curent teoretic al cărui exponent este și Joseph Nye, vine să o completeze pe cea a lui Cooper, apreciind că, în relațiile internaționale, un stat puternic este un stat cu interdependențe multiple între actori multipli, dintre care unii sunt chiar actori non-statali, cum sunt alianțele care ne definesc poziția pe scena internațională, dar și atitudinile și măsurile în situații date. În acest context complex de interdependențe, de tip rețea, un stat puternic este nu neapărat cel care deține cele mai multe și mai puternice arme, ci cel care reușește să își impună agenda proprie și să atingă rezultatele dorite fără folosirea forței, prin utilizarea unui *narativ* care atrage și convinge, nu obligă și nu manipulează.

Nye nu neagă importanța puterii militare pentru capacitatea generală a unui stat de a-și atinge obiectivele; aceasta nu este, însă, primordială și nici nu asigură puterea dacă nu este combinată cu factorii *soft* de putere.

Utilizarea puterii *hard* în lumea post-modernă este constrânsă, de altfel, și de alte argumente, precum cel al resursei umane limitate, al unei ideologii sociale care nu valorizează noțiuni precum violența militară ca modalitate de soluționare a conflictelor, dar și al unei tipologii a conflictului pentru care violența nu este decât un factor de escaladare, nu de soluționare. Chiar și atunci când face referire la domeniul militar, *Strategia Națională de Apărare a Țării* amintește, și ea, în mod corect și perfect aliat noțiunilor lui Nye, că, dincolo de forța militară defensivă în sine, chiar și acest element al puterii *hard* comportă unele componente *soft*, precum accentul pe cercetarea științifică, pe pregătirea resursei umane, pe misiunile umanitare și de menținere a păcii etc.

⁵ Totuși, această ultimă viziune, ușor idealistă, tinde să fie contrazisă tot mai frecvent de realitate, pe măsură ce coeziunea la nivelul proiectului european se reduce, iar acesta slăbește în favoarea unor interese discordante – de regulă, economice, și a unor valori emergente și contrare celor democratice, fondatoare, precum cele de sorginte așa-zis *iliberală*.

Ceea ce aduce Nye nou în teoria relațiilor de putere este o definiție mai adecvată instrumentelor de putere de care se folosesc statele postmoderne, așa cum le definește Cooper, și anume cele rezultate din combinația puterii *hard*, puterea militară însoțită de politica *carrots and sticks* (a stimulării de natură financiară și a coerciției), cu obținerea de rezultate strategice fără apelul la forță și coerciție, printr-o anumită putere de atracție, de cooptare în proiect și de persuadare, fără a apela la manipulare sau propagandă, de aliniere a agendei altor state la cea proprie prin forța argumentelor, a instituțiilor, economiei, societății civile a statului care deține puterea. Toate aceste concepte sunt raliat sub termenul de *soft power* (figura nr. 2) (Ibid.).

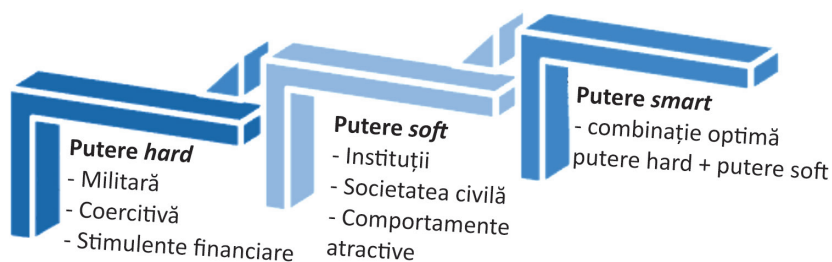

Figura nr. 2: Instrumentele puterii

Numai combinația celor două tipuri de putere *soft* și *hard* poate face ca un stat să fie cu adevărat puternic, un stat *smart*. *Strategia Națională de Apărare* este un bun punct de start pentru evoluția României către statutul de stat puternic. Câteva instituții care gândesc împreună au reușit să prezinte, prin acest document strategic, o imagine de ansamblu a contextului intern și internațional. Însă, apreciez că, fără măsuri de conversie a tuturor tipurilor de resurse pe care le deține România – de la cele naturale, de teritoriu, de populație, tehnologice, la cele pe care le constituie însăși apartenența la NATO și la UE, spre exemplu –, nu se va putea construi un stat *smart* și puternic. Astfel, dezvoltarea de capabilități militare, spre exemplu, pentru un stat membru al NATO, cum este România, are logică numai în corelare cu acțiunile partenerilor din Alianță, dar și cu ceea ce propune tehnologia modernă. Achiziția de fregate, bunăoară, pentru asigurarea securității Mării Negre ar fi ușor desuetă în deceniul acesta, date fiind posibilitățile defensive și de supraveghere pe care le asigură alte instrumente high-tech.

Dezvoltarea de capabilități militare, spre exemplu, pentru un stat membru al NATO, cum este România, are logică numai în corelare cu acțiunile partenerilor din Alianță, dar și cu ceea ce propune tehnologia modernă.

Prin acțiuni concertate la nivelul factorilor de decizie, al legislativului, al instituțiilor aflate în deplină schimbare, România a reușit să își definească un cadru normativ solid pentru prevenirea și combaterea terorismului.

Contextul în care evoluează un stat nu este, însă, în toate privințele ușor de interpretat adecvat, astfel încât decizia să fie una anticipativă și să se bazeze pe un consum minim de resurse. Din perspectivă securitară, contextul reprezintă un mediu extrem de complex, care integrează o sumă enormă de variabile, de la relațiile de pe scena internațională, unde entități diferite acționează după o logică diferită și nu toată lumea respectă aceleași reguli, până la politica internă, care a determinat, cel puțin în ultimul deceniu, mai multe conflicte interne violente decât războaie, în sensul tradițional al termenului, la cel al beneficiilor și riscurilor tehnologiilor de ultimă oră etc.

Demersul de construcție a unui stat român *smart* este un obiectiv realizabil, în opinia mea. Pentru a exemplifica, România post-11 septembrie 2001 s-a dovedit a fi un stat *smart*, care și-a urmărit cu consecvență obiectivele de țară, respectiv aderarea la NATO și la UE, context în care a reușit să își consolideze semnificativ capacitatea de apărare împotriva celei mai mari amenințări a deceniului – amenințarea teroristă. Prin acțiuni concertate la nivelul factorilor de decizie, al legislativului, al instituțiilor aflate în deplină schimbare, România a reușit să își definească un cadru normativ solid pentru prevenirea și combaterea terorismului. Au fost adoptate legi și decizii ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT) într-o manieră concertată: de la strategia națională de prevenire și combatere a terorismului (2002), legea privind regimul străinilor în România (2001), legea privind prevenirea și combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării terorismului (2002), prevenirea și combaterea terorismului (2004), la crearea sistemului național de prevenire și combatere a terorismului (2002) sau a sistemului național de alertă teroristă (2004). Unele dintre elementele enumerate pot părea simple instituții sau structuri birocratice, dar rezultatul creării și consolidării lor a fost că statul român și-a atins pe deplin obiectivul de a-și asigura teritoriul și cetățenii de pericolul terorist, proiectând, totodată, securitate în regiune și ajutând la securizarea altor state, cu care a partajat capabilități și informații.

Și actuala strategie de apărare a țării se poate dovedi un real succes pentru consolidarea puterii statale și a echilibrului și securității regionale, prin adoptarea unor măsuri cel puțin la fel de concertate ca în perioada de după 9/11: de la legislație actualizată și adaptată

momentului pe care îl trăim la coordonare și colaborare între instituții, cu societatea civilă și cu mediul privat, la programe de achiziții și cercetare-dezvoltare mult mai consistent finanțate și realizate în termene rezonabile, înainte ca produsele vizate să devină uzate din punct de vedere moral etc.

DOUĂ RESURSE DE PUTERE

Ar fi dificil de trecut în revistă resursele de putere, în toată complexitatea și cu toate variabilele lor. Aș vrea, însă, să ne aplecăm sumar asupra două dintre resursele care, în opinia mea, influențează semnificativ lumea în care trăim, atât în ceea ce privește relațiile internaționale, cât și în sfera afacerilor interne.

Globalizarea

Globalizarea a făcut obiectul multor studii, discuții și cercetări, mult prea numeroase și divergente, din perspectiva concluziilor, pentru a ne propune să le trecem în revistă acum. Din punct de vedere al puterii și al relațiilor de putere, globalizarea constituie atât o resursă, cât și un factor care alterează constant ordinea pe scena relațiilor internaționale, și nu numai. Iar termenul „alterare” este utilizat intenționat, pentru că nu întotdeauna schimbările aduse de globalizare sunt pozitive.

Din perspectiva puterii actorilor de pe scena internațională, globalizarea oferă, pe de o parte, posibilități nemaîntâlnite în contextele istorice anterioare de utilizare a instrumentelor de putere *soft*. Produse precum blue-jeansii și coca-cola au contribuit mult mai mult, după unii analiști, la încheierea Războiului Rece decât deceniile de diplomație și de amenințare armată reciprocă a taberelor beligerante, chiar dacă, la momentul respectiv, fenomenul globalizării cunoștea doar o evoluție incipientă.

Globalizarea „duce, inevitabil, la transferarea puterii către mulți actori diferiți care se mișcă extrem de dinamic în sistemul internațional, fie că este vorba de state, fie că este vorba de non-state, adică de organizații neguvernamentale, de actorii privați, deja deosebit de puternici” (Maior, 2014, p. 79). Acest transfer continuu de putere implică interdependențe la toate nivelurile, de la cel militar la cel de securitate, diplomație, social, chiar și religios, așa cum anticipaseră și alți gânditori.

Globalizarea a făcut obiectul multor studii, discuții și cercetări, mult prea numeroase și divergente, din perspectiva concluziilor, pentru a ne propune să le trecem în revistă acum. Din punct de vedere al puterii și al relațiilor de putere, globalizarea constituie atât o resursă, cât și un factor care alterează constant ordinea pe scena relațiilor internaționale, și nu numai. Iar termenul „alterare” este utilizat intenționat, pentru că nu întotdeauna schimbările aduse de globalizare sunt pozitive.

Ca efect al globalizării, România a avut avantajul unui set de resurse de care nu beneficiase anterior: resurse economice, de cooperare, tehnologice, militare, de prezervare a mediului, de educare a resursei umane etc.

Sistemul relațional creat în „*satul global*” este, cum aminteam, unul de tip rețea, în care, pe lângă transferul constant de putere dinspre unii actori înspre alții, nodurile rețelei sunt cele cu cel mai mare potențial de a acumula putere. „*Lumea interconectată a secolului XXI*”, spune Anne-Marie Slaughter (apud Maior, Ibid., p. 80), „*există deasupra statutului, sub stat și prin stat*”, ceea ce face, practic, imposibilă starea de unipolaritate specifică perioadei anterioare, dar creează și numeroase oportunități pentru cei capabili să se constituie în noduri ale acestei rețele.

Ca efect al globalizării, România a avut avantajul unui set de resurse de care nu beneficiase anterior: resurse economice, de cooperare, tehnologice, militare, de prezervare a mediului, de educare a resursei umane etc. Un bun exemplu de resursă dobândită tocmai datorită globalizării și noului sistem de organizare în formula de rețea bazată pe scopuri și interese comune a relațiilor internaționale este tocmai oportunitatea de care ne-am bucurat, ca stat, de a deveni membri în parteneriate selecte în care ne putem situa în postura de potențial nod de putere în relațiile internaționale – ca membru al Alianței Nord-Atlantice, spre exemplu, în ceea ce privește conflictul Israel-Palestina. În teoria relațiilor de putere de tip rețea, orice stat mediator care deține căi deschise de comunicare cu ambele părți beligerante (cum este și România, prin tradiția sa istorică) deține o pârghie semnificativă de negociere, putere și influență în relațiile internaționale. Iar apartenența la cât mai multe astfel de rețele parteneriale, fie că sunt ele militare sau economice, globale sau locale, este o bună metodă de acumulare a unei forme de putere specifice lumii globalizate, prin posibilitatea promovării agendei proprii în cât mai multe medii. Aderarea României la NATO și la UE reprezintă, din acest punct de vedere, o premisă și o resursă excelentă pentru ca țara noastră să dobândească statutul de stat puternic.

Tehnologia informațiilor și comunicațiile

Un domeniu poate la fel de dinamic precum globalizarea și direct corelat acesteia este cel tehnologic, care cunoaște evoluții fulminante în prezent. Este atât de evident, încât devine dificil de argumentat de ce domeniul IT&C este o resursă extrem de valoroasă pentru puterea unui stat. Tehnologiile emergente, precum 5G, 6G, inteligența artificială,

internetul lucrurilor (the internet of things) sau capacitățile de analiză Big Data sunt esențiale atât la nivel intern, social, cât și din perspectiva securității și a apărării militare. Statele, societățile, indivizii, organizațiile transnaționale de toate tipurile depind de IT&C pentru o gamă extrem de largă de activități, de la cele pentru asigurarea unor nevoi de bază până la cele mai sofisticate. Cu toții depindem de resursele IT&C pentru nevoile financiare, de banking, de transport, inclusiv pentru transportul energiei electrice și al altor tipuri de resurse.

Tehnologia aduce cu sine vulnerabilități nemaîntâlnite în alte contexte istorice: de la expunerea la atacuri cibernetice până la spionajul cibernetic sau atacuri de tip *denial of service (DoS)*⁶. Atacurile cibernetice erau plasate încă din deceniul trecut, prin raportul pregătit al experților pentru viitorul *Concept strategic al NATO 2020*, drept al treilea cel mai semnificativ risc la adresa statelor aliate, după atacurile balistice și cele teroriste.

Tehnologiile IT&C care susțin infrastructuri critice sunt cu atât mai vulnerabile, cu cât domeniul evoluează, fiind din ce în ce mai interdependente și acoperind zone din ce în ce mai ample. O legendă care circulă în mediul comunității naționale de informații susține că un serviciu celebru al unui stat din regiune produce, în continuare, toate documentele aferente operațiunilor sale informativ-operative în format fizic, pentru a se proteja împotriva vulnerabilităților generate de tehnologie.

Dar, soluția pentru a nu fi vulnerabil nu pare să fie a evita tehnologia, căci, fără aceasta, avantajul competitiv va aparține mereu adversarilor. Acest tip de resursă aduce oportunități semnificative, care nu trebuie pierdute, iar avantajul competitiv oferit de tehnologiile de ultimă oră, chiar dacă provizoriu – pentru că, dacă există o constantă în acest domeniu, ea este viteza de înlocuire și de *update* a acestora –, este de netăgăduit, mai ales în sfera militară, unde ele pun la dispoziție atât capacități defensive (cum ar fi de protecție a infrastructurilor critice), cât și ofensive (de distrugere fizică, dar și de război cibernetic).

Resursa tehnologică este esențială pentru puterea *soft* a unei țări și este o componentă fundamentală a puterii *hard*, căci nu mai există

Tehnologiile IT&C care susțin infrastructuri critice sunt cu atât mai vulnerabile, cu cât domeniul evoluează, fiind din ce în ce mai interdependente și acoperind zone din ce în ce mai ample. O legendă care circulă în mediul comunității naționale de informații susține că un serviciu celebru al unui stat din regiune produce, în continuare, toate documentele aferente operațiunilor sale informativ-operative în format fizic, pentru a se proteja împotriva vulnerabilităților generate de tehnologie.

⁶ *DoS* – un atac cibernetic în care hackerii încearcă să creeze o resursă de rețea sau un serviciu online indisponibil pentru utilizatorii săi, perturbând temporar serviciile unei gazde conectate la internet.

Strategia Națională de Apărare a Țării include, în mai multe contexte, riscuri sau oportunități care trebuie avute în vedere din perspectiva evoluției tehnologice, așa cum este și firesc și în concordanță cu documente programatice similare ale altor state. Protecția infrastructurilor critice IT&C, reziliența acestor infrastructuri, perspectivele de utilizare a tehnologiilor precum criptomonede, blockchain, inteligența artificială pentru obiective ce subminează securitatea, precum cele de criminalitate organizată, atacurile cibernetice provenite de la entități statale sau non-statale adverse sunt preocupări ce transpar și din actuala strategie.

armată performantă fără arme sofisticate. Ea devine, astfel, o premisă esențială pentru o putere *smart*, căreia trebuie să i se aloce resurse permanente de protecție și dezvoltare. Din perspectivă *hard*, tehnologia de ultimă oră presupune ca cerință o combinație optimă între specialiști IT&C – care, adeseori, vin din mediul privat, de unde și discuțiile despre „privatizarea războiului” – și specialiști în securitate, de regulă proveniți din mediul instituțiilor de forță ale statului. De asemenea, ea impune o convergență a tehnologiilor militare cu cele civile, în timp ce se dezvoltă într-un spațiu ideatic prea puțin reglementat și sistematizat, ceea ce constituie, adesea, impedimente majore pentru cei care lucrează cu tehnologia.

Strategia Națională de Apărare a Țării include, în mai multe contexte, riscuri sau oportunități care trebuie avute în vedere din perspectiva evoluției tehnologice, așa cum este și firesc și în concordanță cu documente programatice similare ale altor state. Protecția infrastructurilor critice IT&C, reziliența acestor infrastructuri, perspectivele de utilizare a tehnologiilor precum criptomonede, blockchain, inteligența artificială pentru obiective ce subminează securitatea, precum cele de criminalitate organizată, atacurile cibernetice provenite de la entități statale sau non-statale adverse sunt preocupări ce transpar și din actuala strategie. Iar un punct aparte abordat, din perspectiva evoluțiilor IT&C, de altfel de interes inclusiv pentru aspectele militare ale puterii pe care o vizează statul român, este chiar al tehnologiei 5G, a cincea generație de rețele wireless, care permite transferul de date cu viteze de trei ori mai mari decât cele ale generației anterioare.

Implementarea 5G implică, evident, și în România, ca și în alte state, dezbateră cu privire la suspiciunile de spionaj la adresa unuia dintre marii furnizori de tehnologie 5G, o companie chineză de renume, dar presupune și o multitudine de avantaje pentru sectorul apărării militare. Viteza de procesare și transfer al datelor (în timp real) pe care le pune la dispoziție prezintă avantaje certe și aplicații militare semnificative, de la capacități de supraveghere a frontierei bazate pe senzori la inteligență artificială pentru analiza de date, la vehicule militare autonome care stochează datele în cloud, automatizarea unor procese logistice și încărcarea/descărcarea autonomă a camioanelor, trenurilor sau avioanelor militare etc.

Un rezumat al avantajelor tehnologiei 5G din perspectivă militară este prezentat în *figura nr. 3* (Nye, *Ibid.*), cu accent pe utilizarea acesteia atât în contextul activităților de comandă și control, cât și pentru instruirea personalului și pentru protecția sistemelor și a infrastructurilor informatice.

Valorificarea capacităților IT&C, alături de creșterea capacităților de dezvoltare a acestora, are potențialul de a consolida statutul de țară puternică și de a crea noi *capacități cibernetice*. Dar, acest lucru se poate face tot în condițiile acțiunilor concertate și coerente, cu *input*-ul tot mai consistent al mediului privat, care tinde să preia tot mai multe responsabilități în acest domeniu și să dețină mai multe resurse pentru dezvoltarea lui. Iar un prim pas în această direcție, pentru România, ar fi armonizarea strategiei naționale de securitate cibernetică, document aprobat în 2013, cu cea de apărare națională.

Nivelul de dezvoltare al Sistemul Informatic Integrat, capacitățile Centrului Național Cyberint, viteza și gradul de acoperire ale internetului, nivelul de dezvoltare al produselor *software* sunt câteva dintre argumentele care constituie, la rândul lor, o premisă și o resursă pentru ca România să acceadă la statutul de stat puternic.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Pentru a reveni la concluziile lui Joseph Nye, *puterea* nu este un termen absolut, ci unul care se încadrează întotdeauna într-un context, „iar în contextul relațiilor transnaționale (cum sunt modificările

Puterea nu este un termen absolut, ci unul care se încadrează întotdeauna într-un context, „iar în contextul relațiilor transnaționale (cum sunt modificările climatice, traficul de droguri, pandemiile și terorismul), puterea este difuză și distribuită haotic”. Tipul de probleme specifice perioadei pe care o traversăm implică multă cooperare, iar România dispune deja de instrumentele care o aduc în sistemele responsabile cu soluționarea acestor probleme, prin apartenența la NATO și la UE.

climatice, traficul de droguri, pandemiile și terorismul), puterea este difuză și distribuită haotic” (Nye, Ibid., p. 231, trad. aut.). Tipul de probleme specifice perioadei pe care o traversăm implică multă cooperare, iar România dispune deja de instrumentele care o aduc în sistemele responsabile cu soluționarea acestor probleme, prin apartenența la NATO și la UE.

Avem, în *Strategia Națională de Apărare a Țării*, o imagine anticipativă și completă a răspunderilor securitare pe care și le asumă statul român, însă mai rămâne ca, prin eforturi concertate și cu determinare, pe toate palierele instituționale (din domeniul apărării, ordinii publice și securității naționale, dar nu numai), sociale și politice, să punem în practică (o problemă deloc simplă, ba dimpotrivă) un sistem de măsuri complexe, care să răspundă acestor nevoi de securitate, consolidându-ne, astfel, un statut de stat *smart*.

Faptul că, până în prezent, România nu s-a confruntat cu vreo surpriză strategică și a reușit să acționeze preventiv în fața unor evenimente cu potențial disruptiv ne îndreptățește să sperăm că suntem pe calea cea bună în dobândirea acestui statut. În caz contrar, în care nu suntem dispuși să depunem aceste eforturi de implementare, atenționăm că, mai ales în acest context, determinat de dinamica ridicată și interconectarea riscurilor și amenințărilor, care induce o creștere a nivelului de incertitudine și, implicit, o capacitate scăzută de prognoză, riscăm să generăm vulnerabilități la nivel societal (în special, prin afectarea instituțiilor și a infrastructurilor fundamentale), cu efecte greu de cuantificat și de evaluat.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arendt, H. (2018). *The Human Condition*. The University of Chicago Press.
2. Castells, M. (2015). *Comunicare și putere*, comunicare.ro.
3. Cooper, R. (2007). *Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în secolul XXI. Geopolitica lumii secolului XXI*. București: Editura Univers Enciclopedic.
4. Gross, P. (2020). *Romania's New Defence Strategy Gets It; Executing It is Another Matter*, <https://balkaninsight.com/2020/09/04/romaniias-new-defence-strategy-gets-it-executing-it-is-another-matter/>, accesat la 20 septembrie 2020.
5. Maior G.C. (2014). *Incetitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*. București: Editura RAO.
6. Nye, J.Jr. (2011). *The Future of Power*. Public Affairs New York.

7. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* (2009). Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Academia Română. Institutul de Lingvistică. Editura Univers Enciclopedic Gold.
8. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* (2020). Administrația Prezidențială.

WEBGRAFIE:

1. *Analiza grupului de experți pentru un nou concept strategic al NATO 2020*, <https://www.newstrategycenter.ro/documente/>, accesat la 25 septembrie 2020.
2. Congressional Research Service. *National Security Implications of Fifth Generation (5G) Mobile Technologie*, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF11251.pdf>, accesat la 27 septembrie 2020.
3. *Global Trends 2025: A Transformed World*, https://www.files.ethz.ch/isn/94769/2008_11_Global_Trends_2025.pdf, accesat la 23 septembrie 2020.